

Emile M. Cioran

O nevšečnosti biti rojen

III.

Nenadoma občutiti, da vemo o vseh stvareh natančno toliko kot Bog, in prav tako nenadoma ugledati, kako to občutje izginja.

Tisti, ki mislijo na hitro roko, razglablajo o stvareh, drugi o problemih. Živeti je treba iz oči v oči z bitjem, ne z duhom.

"Kaj še čakaš, da ne popustiš popolnoma?" – Vsaka bolezen nam pošlje opomin, preoblečen v vprašanje. Prenarejamo se, da ga ne slišimo, in hkrati vemo, da je burka že kar preveč cenena in da bo prihodnjič treba končno zbrati pogum in se vdati.

Čim dalje hodim, manj se odzivam na besnenje. Med misleci maram samó še za ugasle ognjenike.

Ko sem bil mlad, sem se na smrt dolgočasil, a sem verjel v samega sebe. Nisem še slutil, kakšen malovrednež bom postal, zato pa sem natančno vedel, da me Zbeganost ne bo pustila na cedilu in da bo skrbno in gorečno kot usoda bedela nad leti, ki so pred mano.

Če bi se lahko ugledali v očeh drugih, bi pri priči izginili.

Italijanskemu prijatelju sem rekel, da so latinski narodi *brez skrivnosti*, saj so preveč odprti in klepetavi, in da bolj od njih cenim tiste, ki jih najeda boječnost, in da pisatelj, ki te ne pozna v življenju, v svojih spisih ni dosti vreden. "Res je," mi je odgovoril. "Kadar v knjigah pripovedujemo o svojih izkušnjah, jim manjka silovitosti in razprostranjenosti, kajti že prej smo stokrat govorili o njih." Nato sva se pomenkovala o ženski literaturi, o njeni nikakršni skrivnostnosti v deželah, kjer so razsajali saloni in spovednice.

Ne bi se smeli odreči, je pripomnil ne vem že kdo, "ugodju pobožnosti". Je že kdo bolj rahločutno upravičil verovanje?

Ta želja, da bi preverili svoje vzkipelosti, zamenjali malike, molili *drugje*.

Se zlekniti v travi, vonjati prst in si reči, da sta tu konec naših pobitosti in upanje zanje in da bi bilo brez haska, če bi iskali kaj drugega, kjer bi si odpočili in se razkrojili.

Kadar nanese, da sem zaposlen, niti za hip ne pomislim na "smisel" česar koli in še manj, se razume, na tisto, kar počnem. Dokaz, da tiči skrivnost vsega v delovanju in ne v neudeleženosti, tem pogubnem vzroku zavesti.

Kakšna bo čez sto let podoba slikarstva, poezije in glasbe? Tega si ne more predstavljati nihče. Po propadu Aten in Rima je napočil dolg premor, saj so sredstva izražanja oslabela, prav tako pa je bila izčrpana sama zavest. Če bo človeštvo želelo obnoviti stik s preteklostjo, bo moralo izumiti novo prostodušnost, ki je pogoj, da se bodo spet začele umetnosti.

V eni izmed kapelic tiste čez vse grde cerkve vidimo Devico, ki se s svojim Sinom vzpenja čez zemeljsko oblo. Napadalna sekta, ki je spodkopala in zavzela cesarstvo in od njega podedovala različne hibe, začeniš z gigantizmom.

V *Zoharju* beremo: "Takoj ko se je prikazal človek, so vzrasle rože." Prej bi mislil, da so bile tam davno pred njim in da jih je njegov prihod navdal z osupnenostjo, od katere si še niso opomogle.

Nobene Kleistove vrstice ni mogoče brati brez misli na to, da se je ubil. Kot bi se bil njegov samomor dogodil pred njegovim opusom.

Najzanimivejših in najbolj prenikavih zahodnih mislecev ne bi na vzhodu nikoli jemali zares, in sicer zaradi njihovih protislovnosti. Nas pa zanimajo prav zato. Ne maramo ene same misli, ampak njeno zapletanje, njen življenjepis, nezdružljivosti in odklone, na katere naletimo v njej; maramo torej ljudi, ki ne vedo, kako bi se uskladili z drugimi in še manj sami s sabo, pa zato iz muhavosti ali zaradi zle usode kar naprej goljufajo. Njihovo posebno znamenje? Malček prenarejanja v tragičnem, ništrc igre vse do neozdravljivosti ...

V *Knjigi o ustanovitvah* se Tereza Avilska dolgo mudi pri melanholiji, in sicer zato, ker se ji zdi neozdravljiva. Zdravniki, pravi, ji ne morejo odpomoči, in prednici samostana preostane ob tovrstnih bolnikih le eno sredstvo: navdati jih mora s strahom pred oblastjo, jim groziti in jih do kraja prestrašiti. Način, ki ga priporoča svetnica, je še učinkovitejši: ko imamo opraviti z "depresivcem", zaležejo edinole brce, klofute in krepak mlatež. To pa je natanko tisto, kar počenja "depresivec", kadar sklene, da to ne bo več: stvari se poloti s širokim zamahom.

Pri katerem koli dejanju v življenju ima razum vlogo tistega, ki kvari igro.

Čisto lahko si predstavljamo, da se elementi naveličajo pretresati isto oguljeno témo, da imajo vrh glave zmerom istih kombinacij, ki ne dopuščajo sprememb in nepričakovanosti, in da si zaželiyo kratkočasje: življenje bi bilo le odklik od bistvenega, le anekdota ...

Vse, kar se počne, se mi zdi pogubno ali, v najboljšem primeru, nekoristno. Če je nuja, se lahko razvnamem, ne morem pa delovati. Dobro, predobro razumem, kar je Wordsworth rekel o Coleridgeu: *Eternal activity without action*.

Vsakokrat, ko se mi kakšna stvar zazdi še zmerom mogoča, imam občutek, da me je kdo uročil.

Edina iskrena spoved je tista, ki jo opravimo posredno – govoreč o drugih.

Kakšnega verovanja se ne oprimemo zato, ker bi bilo pravo (prava so vsa), ampak ker nas k temu navede temačna sila. Ko nas ta sila zapusti, se pojavita malodušje in pobitost; najdemo se iz oči v oči s tistim, kar je ostalo od nas.

"Bistvo vsake popolne oblike je v tem, da se je duh osvobodi takoj in neposredno, pokvarjena oblika pa ga drži ujetega in je kot kakšno malovredno zrcalo, ki nam vrača le našo lastno podobo."

V tej – tako malo nemški – hvalnici presojsnosti Kleist ni mislil posebej na filozofijo in tudi ni meril naravnost nanjo; ne glede na to je zapisal najboljšo kritiko filozofskega žargona, tega psevdojezika, ki bi rad odseval ideje, pa jih njim v škodo posname le na površini, jih izmaliči in zamrači in se mu posreči uveljaviti le samega sebe. Kar se da bedno polasčanje je napravilo iz besede glavno junakinjo na področju, kjer bi morala ostati neopazna.

"O Satan, moj Gospodar, za zmerom sem tvoja!" – Kako žal mi je, da sem pozabil ime redovnice, ki je to napisala z žebljem, omočenim v svojo kri, in bi zaslužila, da se jo uvrsti v antologijo molitev in lakoničnosti!

Zavest je dosti več kot trščica, zavest je *bodalo* v mesu.

V vseh razpoloženjih je nekaj krutosti, samó v radosti ne. Beseda *Shadenfreude*, mračna radost, je nesmisel. Delati zlo je užitek, ne radost. Radost, edina resnična zmaga nad svetom, je v svojem bistvu čista in se je torej ne da speljati na užitek, ki ves čas dvomi o sebi in oblikah, v katerih se izraža.

Bivanje, ki ga spodletelost kar naprej preobraža.

Moder je tisti, ki privoli v vse, ker se z ničimer ne poistoveti. Oportunist brez želja.

Samó eno popolnoma zadovoljivo videnje poezije poznam: ko Emily Dickinson pravi, da jo ob resnični pesmi tako zelo zmrazi, da ima občutek, kako je ne bo mogel ogreti noben plamen več.

Huda napaka narave je, da se ni znala omejiti na eno sámo kategorijo. V primerjavi z rastlinstvom se zdi vse neumestno in odveč. Ko se je pojavil prvi mrčes, bi se moralo sonce skujati, in ko je prihrumel šimpanz, bi se moralo preseliti drugam.

Čim bolj se staramo, bolj brskamo po svoji preteklosti in manj se ukvarjamo s "problemi". Seveda, laže je premikati spomine kot pa ideje.

Zadnji, ki jim odpuščamo njihovo brezbriznost, so tisti, ki smo jih razočarali.

Zmerom imamo občutek, da bi lahko bolje storili tisto, kar delajo drugi. Žal nas to občutje nikoli ne navda glede tistega, kar počnemo sami.

"Prerok sem bil," nas opozarja Mohamed, "ko je bil Adam še med vodo in glino."

... Kako se drzne tisti, ki ni poznal napuha, da bi utemeljil novo verstvo – ali vsaj uničil kakšno prejšnje – sploh prikazati v svetlobo dneva?

Potujitve se ne naučimo: vpisana je v kako civilizacijo. Ne težimo k njej, odkrijemo jo v sebi. Tako sem si rekel, ko sem prebral, da je neki misijonar, ki je osemnajst let živel na Japonskem, lahko na koncu naštel le šestdeset spreobrnjencev, in to precej priletnih. Pa še ti so mu v zadnjem trenutku ušli: umrli so po svoje, brez očitkov vesti in brez kesanja, kot dostojni potomci svojih prednikov, ki so, da bi se privadili na trdo vojskovanje z Mongoli, dopustili, da jih prežmeta nič vseh stvari in njihov lastni nič.

Samo zleknjeni lahko tuhtamo o večnosti. Ta je bila kar dolgo obdobje poglobitna zaposlitev Vzhodnjakov: Kaj niso bili nagnjeni k vodoravni legi?

Ko se uležemo, čas neha teči in nič več ne šteje. Zgodovina je dosežek *pokončne zalege*.

Človek, ki je vzravnana žival, bi se moral navaditi, da gleda predse, ne le v prostoru, ampak tudi v času. H kakšnemu klavrnemu izvoru se vrača Prihodnost!

Vsak ljudomrznik, pa naj bo še tako iskren, tu in tam spominja na tistega starega pesnika, ki je bil popolnoma pozabljen in priklenjen na posteljo in je, besen na svoje sodobnike, zaukazal, naj nikogar od njih ne spustijo več v hišo. Njegova žena je šla iz usmiljenja kdaj pa kdaj pozvonit k vratom.

Delo je dokončano, kadar ga ne moremo več izboljšati, čeprav se zavedamo, da je nepopolno in nezadostno. Tako nam je presedlo, da si ne upamo dodati niti vejice, pa naj bo še tako krvavo nujna. O stopnji, na kateri se konča kakšno delo, ne odločata umetniško merilo ali resnicoljubnost, ampak utrujenost in, še dosti bolj, naveličanost.

Najneznatnejši stavek, ki ga moramo napisati, od nas zahteva, da se prenaREAMO, kako izumljamo: zato pa je potrebno čisto malo pazljivosti, da vstopimo v kakšno besedilo, četudi je težavno. Ko počekamo razglednico, smo bliže ustvarjalni dejavnosti, kot kadar beremo *Fenomenologijo duha*.

Budizem pravi jezi "nesnaga duha," maniheizem jo imenuje "korenina drevesa smrti".

Vse to vem. Ampak kaj imam od tega, da to vem?

Popolnoma ravnodušen sem bil do nje. Ampak ko sem po toliko letih nenadoma pomislil, da je nikakor ne bom nikoli več videl, me je skoraj obšla slabost. Kaj je smrt, doumemo šele tedaj, ko se na lepem spomnimo nekoga, ki nam ni pomenil nič.

Čim bolj se umetnost izgublja v slepi ulici, tem bolj se namnožujejo umetniki. Zadeva se nam ne zdi več protislovna, če pomislimo, da je umetnost, ki se vse bolj izčrpava, postala hkrati lahka in nemogoča.

Nobeden ne odgovarja za tisto, kar je, niti za tisto, kar počne. To je očitno in vsi se bolj ali manj strinjamo s tem. Čemu torej hvaliti ali sramotiti? Kajti bivanje je enako vrednotenju, izražanju sodb, in neopredeljenost, ki ni posledica otopelosti ali bojazni, zahteva napor, na katerega ni nihče pripravljen.

Vsaka oblika naglice, četudi proti dobremu, priča o nekakšni duševni neuravnoteženosti.

Naše najmanj nesnažne misli se porodijo med eno in drugo nevšečnostjo, ki nas doletita, v predahih med našimi skrbmi, v trenutkih razkošja, ki si jih privošči naša bednost.

Umišljene bridkosti so daleč najbolj resnične, kajti neprenehoma jih iznajdevamo, saj ne moremo brez njih.

Če je lastnost modreca, da ne počne nič nekoristnega, potem sem največji modrijan: ne ponižam se niti do koristnih stvari.

Nemogoče si je zamisliti žival na nižji stopnji, podžival.

Ko bi se bil lahko rodil pred človekom!

Zaman sem se trudil: ne posreči se mi, da bi preziral vsa tista stoletja, ki so se ubadala samo s tem, da bi natančno definirala Boga.

Potrnosti, upravičeni ali neutemeljeni, se najbolj izmaknemo s tem, da vzamemo v roke slovar, po možnosti kakšnega jezika, ki ga komajda poznamo, in iščemo v njem besedo za besedo, skrbno pazeč, da izbiramo takšne, ki jih ne bomo nikoli uporabili ...

Dokler živimo onkraj strahotnega, najdevamo besede, s katerimi ga izražamo; ko ga spoznamo od znotraj, ne najdemo več nobene.

Ni skrajnje bolečine.

Vsakovrstne neutolažljivosti minejo, a bistvo, iz katerega izhajajo, ostaja neomajno in nič nima moči nad njim. Neomajno je in nespodbitno. Je naš *fatum*.

Se spomniti, besno ali obupano, da nam narava, kot pravi Bousset, ne bo več dolgo prepuščala "tisto malo snovi, ki nam jo posoja".

"Tisto malo snovi" – ko človek pomisli na to, najde svoj mir, resda mir, za katerega bi bilo bolje, če ga ne bi nikoli poznal.

Paradoks ni primeren za pogrebne slovesnosti, pa tudi ne za slavlja ob porokah ali rojstvih. Turobni – ali groteskni – dogodki zahtevajo plehkost, strašno in mučno privoljujeta samo v ustaljene obrazce.

Naj bo človek še tolikokrat razočaran, brez upanja ne more živeti. Zmerom mu ostane kakšno, za katero ne ve, in to podzavestno upanje odtehta vsa druga, bolj očitna, ki jih je zavrgel ali izrabil.

Čim več let ima kdo, tem bolj govori o svoji smrti kot o oddaljenem dogodku, ki je skorajda nemogoč. Tako je pograbil pregib življenja, da je postal nesposoben za smrt.

Slepec, tokrat pravi, izteguje roko. V njegovi otrpli drži je nekaj, kar vas pretrese, vam vzame dih. Predaja vam svojo slepoto.

Samó otrokom in blaznežem oprostimo, da so odkriti z nami; če se jih kdo drug drzne posnemati, se bo prej ali slej pokesal.

Da bi bil človek "srečen", mora imeti v duhu neprenehoma pred sabo podobo nesreč, katerim je utekel. Spominu bi to ponujalo možnost, da se odkupi, saj po navadi ohranja le nesreče, ki so se dogodile, in si prizadeva, da bi onemogočal srečo, to mu gre imenitno od rok.

Po prečuti noči se zdijo mimoidoči kot avtomati. Za nobenega ni videti, da bi dihal, da bi se premikal. Kot bi jih poganjala nekakšna vzmet: nič spontanega; samodejni nasmehi, prikazenski gibi. Sam si prikazen, kako bi v drugih ugledal žive ljudi?

Biti jalov – in s tolikerkimi občutji! Neprenehna poezija brez besed.

Prava utrujenost, utrujenost brez povoda, tista, ki se prikaže iznenada kot darilo ali nadloga; ob njej se povrnem k samemu sebi, se počutim "jaz". Ko se razpuhti, sem samo še mrtev predmet.

Vse, kar je v folklori še živega, izhaja iz časov pred krščanstvom. – Isto velja za vse, kar je živega v vsakem izmed nas.

Kdor se boji smešnega, ne bo nikoli prišel daleč ne v dobrem ne v slabem; zaostajal bo za svojimi zmožnostmi, in četudi bi bil genialen, bi bil kljub temu obsojen na povprečnost.

"Kadar ste najdejavnejši, za hip zastanite in 'poglejte' v svojega duha"; ta nasvet seveda ne zadeva tistih, ki kar naprej "gledajo" v svojega duha, pa jim zato ni treba prekinjati svojih dejavnosti, saj se ne posvečajo nobeni.

Traja samo tisto, kar je bilo zasnovano v samoti, *iz oči v oči z Bogom*, pa naj bo človek veren ali ne.

Strast do glasbe je že sama po sebi *priznanje*. Dosti več vemo o neznancu, ki se ji prepušča, kot o nekom, ki je zanj neobčutljiv, pa ga srečujemo dan za dnem.

Nobenega premišljevanja brez nagnjenosti k pretresanju izbir.

Dokler se je človek slepo vlačil za Bogom, je napredoval počasi, tako počasi, da ni tega niti zaznal. Odkar ne živi več v nikogaršnji senci, kar naprej hiti in mu je tega žal, in dal bi kaj vem kaj, da bi spet ujel stari ritem.

Ko smo se rodili, smo izgubili enako, kot bomo izgubili, ko bomo umrli. Vse.

Prezasičenost – pravkar sem izgovoril to besedo, pa že več ne vem, v zvezi s čim, tako ustreza vsemu, kar občutim in mislim, vsemu, kar imam rad in preziram; zasičenosti sami.

Nikogar nisem ubil, bolje sem storil: ubil sem Mogočnost, in kot Macbeth sem najbolj potreben molitve in, enako kot on, ne morem reči *Amen*.

VII.

Če vas preskušnje, ki so vam naložene, potarejo in zagrenijo, namesto da bi se v njih razmahnili in postali evforično dejavni, potem vedite, da v vas nič ne kliče po duhovnem.

Tako smo navajeni živeti v pričakovanju in staviti vse na prihodnost, ali na slepilo prihodnosti, da smo celó misel o nesmrtnosti zasnuli iz potrebe po tem, da bi čakali *celo večnost*.

Sleherno prijateljstvo je prikrita drama, zaporedje nežnih ranjevanj.

Mrtvi Luter Lucasa Fortnagela. Strašljiva, napadalna, plebejska maska plemenitega prasca ... ki dobro odseva poteze tistega, ki mu ne bomo nikoli dovolj hvaležni za to, da je izjavil: "Sanje so lažnive; res je samo, da se poščijemo v posteljo."

Dlje kot živimo, bolj brez haska se zdi, da smo živeli.

Noči ali ure, ko sem, dvajsetleten, prislanjal čelo k šipi in gledal v temo ...

Noben samodržec ni razpolagal z močjo, ki bi se jo dalo primerjati s tisto, ki jo ima zadnji sirotež, ko se pripravlja, da se bo ubil.

Ko se urimo, da ne puščamo sledov, je to nenehna vojna, ki jo bijemo s samim sabo samo zato, da bi si dokazali, da bi lahko, če bi nam bilo do tega, postali modreci ...

Bivanje je prav tako malo umljivo stanje kot njegovo nasprotje. Kaj pravim: še bolj nedoumljivo.

V antiki so bile "knjige" tako drage, da si jih je lahko privoščil samo kak kralj, tiran ali ... Aristotel, prvi imetnik knjižnice, ki je zaslužila svoje ime.

Nova obremenjevalna okoliščina v mapi tega filozofa, ki je tako ali tako dovolj zlokoben.

Če bi ubogal svoja najgloblja prepričanja, bi se prenehal izražati in se kakor koli odzivati. A kaj, ko še zmerom lahko *občutim* ...

Naj bo pošast še tako grozna, na skrivnem nas privlači, zasleduje in ne da miru. Predstavlja, v povečani obliki, naša zadovoljstva in stiske, *izraža* nas in je naš praporščak.

Dolga stoletja se je človek naprezal, da bi veroval, prehajal je z dogme na dogmo, s slepila na slepilo, in zelo malo časa je posvetil dvomom, kratkim premorom med obdobji zaslepljenosti. Pravzaprav to niso bili dvomi, ampak predahi, trenutki oddihanja po naporih verovanja, slehernega verovanja.

Nedoumljivo je, da želi tisti, ki živi v nedolžnosti, nemara edinem popolnem stanju, iz nje čim prej ven. A vendar je zgodovina od začetkov do danes zgolj in samo to.

Zagnem zavese in čakam. V resnici ne čakam ničesar, samó *odsotnega* se napravim. Očistim se, četudi le za nekaj minut, nesnažnosti, ki onečejajo duha, dosežem zavest, iz katere se je *jaz* umaknil, in sem tako spokojen, kot bi počival zunaj vesolja.

Neki srednjeveški ekskorcizem našteva vse dele, tudi najmanjše, človeškega telesa, iz katerih naj bi se hudič umaknil: nekakšen nor anatomski atlas, ki očara s pretirano natančnostjo, z obilnimi nadrobnosti in nepričakovanostmi. Nadvse skrbno zaklinjanje. *Izgini iz nohtov!* Precej blazno, a ne brez poetičnega učinka. Kajti prava poezija nima ničesar skupnega s "poezijo" ...

V vseh sanjah, pa naj segajo nazaj do vesoljnega potopa, je navzoč, četudi le za delček sekunde, kak droben pripetljaj, ki smo ga doživeli prejšnji večer. To dejstvo, ki sem ga preverjal dolga leta, je edina zanesljivost, edina zakonitost, ali dozdevna zakonitost, ki sem jo lahko razbral iz nepojmljive nočne godlje.

Razkrojevalna moč pogovarjanja. Jasno je, zakaj razmišljanje in delovanje zahtevata tišino.

Gotovost, da sem samó naključje, me je spremljala v vseh okoliščinah, naklonjenih ali ne, in če me je obvarovala skušnjave, da bi verjel, kako sem nujno potreben, me ni popolnoma ozdravila nekakšne domišljavosti, neločljivo povezane z izgubo iluzij.

Redkokdaj naletimo na svobodnega duha, in če se nam to zgodi, opazimo, da se najboljši del njega ne razkriva v njegovih delih (kadar pišemo, smo nerazložljivo okovani), ampak v njegovih zaupnostih, v katerih, osvobojen svojih nazorov in narejenosti, pa tudi brezskrben do svoje strogosti ali častitljivosti, pokaže svoje slabosti. In kjer je do samega sebe razkolnik.

Na področju jezika prišlek ne more biti stvaritelj, ker bi rad vse naredil *enako dobro* kot domorodci: naj se mu posreči ali ne, to prizadevanje je njegova poguba.

Spet in spet začenjam neko pismo, nikamor se ne premaknem, stopicam na mestu: kaj naj rečem in kako? Saj niti ne vem več, komu je namenjeno. Samo strast ali koristoljubje takoj najdeta ustrezeni ton. Mlačnost pa je žal tudi brezbriznost do jezika, neobčutljivost za besede. Ampak ko izgubimo stik z besedami, ga izgubimo tudi z bitji.

Vsakdo je kdaj doživel kaj zares izrednega, in spomin na to bo najhujša prepreka, ki se bo postavila na pot njegovi notranji preobrazbi.

Miren sem samo, kadar so moje prizadevnosti uspavane. Ko se prebudijo, postanem spet nemiren. Življenje je stanje prizadevnosti. Krt, ki rije svoje rove, je prizadeven. Povsod naletimo na prizadevnost, njene sledove ugledamo celo na obrazu mrliča.

Oditi v Indijo zaradi Vedante ali budizma je enako, kot če bi šli v Francijo zaradi janzenizma. Pa še ta je bolj svež, saj je izginil šele pred tremi stoletji.

Niti kančka resničnosti nikjer, razen v mojem občutju neresničnosti.

Če bi prenehali pripisovati pomembnost stvarjem, ki je nimajo, bi bilo bivanje popolnoma neizvedljivo početje.

Zakaj Bhagavatgita tako visoko ceni "odpovedovanje sadovom dejanj"? Ker je odpovedovanje tako redko, neuresničljivo, v nasprotju z našo naravo, in ker je treba, da ga dosežemo, razdejati v človeku, kar je bil in kar je, ubiti v sebi vso preteklost, delo tisočletij, se otresti, skratka, svoje Vrste, te odvratne prдавne drhali.

Morali bi obstati na stopnji črva, se izmakniti razvoju, ostati nedokončani, uživati v oddihovanju elementov in se spokojno izrabiti v zamaknjenju embria.

Resničnost je v vsaki posamezni drami. Če zares trpim, trpim dosti huje kot kateri koli posameznik, saj izstopam iz območja svojega jaza in se pridružujem bistvu drugih. K splošnemu se lahko napotimo le tako, da se ukvarjamo samo s tistim, kar zadeva nas.

Kadar je človek *umeščen* v dvom, z večjim užitkom razglablja o njem, kot pa ga prakticira.

Če hočemo spoznati kako deželo, moramo prebirati njene drugorazredne pisatelje, ki edini zrcalijo njeno pravo naravo. Drugi razkrivajo ali olepšujejo ničevosti svojih rojakov: nočejo in ne morejo se postaviti na isto raven z njimi. Nezanesljivi pričevalci so.

Ko sem bil mlad, včasih cele tedne nisem zatisnil očesa. Živel sem v nikoli živetem, imel sem občutek, da se je ves čas, kar ga je kdaj bilo, z vsemi svojimi drobci naselil in osredotočil v meni in da se tam zmagoslavno razrašča. Seveda sem ga pomikal naprej, bil sem njegov povzročitelj in prenašalec, razlog in bistvo, in kot gibalo in sokrivec sem bil udeležen pri njegovem povelečanju. Ko izgine spanec, postane nezaslišano vsakdanje in lahkotno: nič se nam ni treba pripravljati, da stopimo vanj, se tam naselimo in naslajamo.

Neznansko število ur, ki sem jih porabil, ko sem se spraševal o "smislu" vsega, kar je, vsega, kar se dogaja ... Ampak to "vse" nima nobenega "smisla", in resni ljudje to vedo. Zato porabljajo svoj čas in energijo za koristnejša opravila.

Moja sorodnost z ruskim byronizmom, s Pečorinom in Stavroginom; moja naveličanost in moja ljubezen do nje.

X, ki ga ne cenim prav posebej, je pripovedoval tako bedasto štorijo, da sem se sunkoma prebudil. Tisti, ki jih ne maramo, redkokdaj zableščijo v naših sanjah.

Starci, ki niso z ničimer zaposleni, vzbujajo občutek, da bi radi razrešili kdove kaj zamotanega in da posvečajo temu vse moči, ki jim še preostajajo. V tem je nemara razlog, da se množično ne ubijajo, saj bi to vsekakor morali storiti, če bi bili za trohico manj zatopljeni v svoje početje.

Najbolj strastna ljubezen ne zbliža dveh bitij tako močno kot kleveta. Obrekljivec in obrekovanec sta nerazdružljiva in sestavljata "transcendentno" celoto; za zmerom sta priklenjena drug na drugega. Nič ju ne more spraviti narazen. Eden dela zlo, drugi ga prenaša, a prenaša ga zato, ker se je navadil nanj in ne more več brez njega; celo zahteva ga. Ve, da se mu bodo želje

izpolnile in da ne bo nikoli pozabljen, saj bo, naj se zgodi, kar se hoče, večno navzoč v zavesti svojega neutrudnega dobrotnika.

Blodeči menih, česa boljšega doslej še ni bilo. Priti do točke, ko se ni več čemu odpovedati! O tem bi moral sanjati vsakdo, ki je prost svojih zmot.

Zanikanje, ki poihteva – edina sprejemljiva oblika zanikanja.

Srečen, o Job, ki ti ni bilo treba komentirati tvojih krikov!

Pozno ponoči. Rad bi se razvnel in razbesnel, napravil nekaj edinstvenega, ob čemer bi se sprostil, pa ne vem, proti komu ali čemu naj to namerim ...

Gospa d'Heudicourt, opaža Saint-Simon, ni v življenju rekla nič dobrega o nikomer, razen če ni pristavila "kak mučen *ampak*".

Čudovita oznaka, pa ne opravljivosti, temveč pogovarjanja nasploh.

Vse, kar živi, zganja *hrup*. – Kakšen poklon je to za kamnine!

Bach je bil prepirljivec, zdrahar, stiskač, željan nazivov in časti itn. No ja, pa kaj potlej? Muzikolog, ki je pregledal njegove kantate, katerih tema je smrt, je lahko zatrdil, da ni še noben živ tako hrepenel po nji. Edino to šteje. Vse drugo ostaja biografija.

Kakšna groza, da se lahko spravimo v stanje nepristranskosti samo po premisleku in s hudimi napor. Za tistim, kar je idiotu dano na prvi mah, se moramo pehati noč in dan, in dosežemo ga le sem pa tja.

Zmerom sem živel s predstavo o neizmernosti trenutkov, ki korakajo proti meni. Čas je bil moj duncanski gozd.

Sitna ali žaljiva vprašanja, ki nam jih zastavljajo neotesanci, nas zmedejo in razdražijo in lahko na nas učinkujejo enako kot različne vzhodnjaške

metode. Zakaj ne bi surova, napadalna bedastoča sprožila v nas razsvetljenja? Prav toliko velja kot pošten udarec s palico po glavi.

Spoznanje ni mogoče, in tudi če bi bilo, ne bi ničesar razrešilo. Takšno je stališče dvomljivca. Kaj torej hoče, kaj išče? Ne on ne kdo drug ne bosta tega nikoli izvedela.

Skepticizem je opitost z brezizhodnostjo.

Ker so mi ljudje nadležni, se jih skušam otresti; po pravici povedano, brez prevelikega uspeha. A posreči se mi vsaj, da si privoščim vsak dan nekaj trenutkov pomenka s *tistim, s komer bi rad bil*.

Ko dosežemo določeno starost, bi morali spremeniti ime in se zateči v kak kraj bogu za hrbtom, kjer ne bi poznali nikogar in kjer ne bi bilo možnosti, da bi srečali prijatelje ali sovražnike; tam bi živeli spokojno kot kak zgaran hudodelec.

Ne moremo razmišljati in hkrati biti skromni. Ko se duh razgiblje, zavzame mesto Boga in še kdove česa. Brezobziren je, pollaščevalen, skrunilen. Ne "deluje", temveč razgrajuje. Napetost, s katero se zaganja v stvari, kaže na njegovo surovo, nespravlljivo naravo. Nobene misli se ne da pripeljati do konca brez dobršne mere okrutnosti.

Prevratniki, vidci in odrešitelji so bili po večini epileptiki ali pa dispeptiki. O blagodejnostih božjasti ni nobenega dvoma; dosti manj zaslug smo pripravljeni pripisati želodčnim težavam. Pa vendar nas trajne motnje v prebavi najbolj napeljujejo na misel, da bi vse prekucnili na glavo.

Moje poslanstvo je trpeti za vse tiste, ki trpijo, *a ne vejo za to*. Plačevati moram namesto njih, delati pokoro za njihovo nedolžnost, za srečo, ki jo imajo, ko se ne zavedajo, kako so nesrečni.

Vsakokrat, ko me Čas trpinči, si pravim, da bo moral eden od naju pobesneti, saj ni mogoče, da bi ta okrutna prereka trajala v neskončnost

...

Kadar se znajdemo na skrajnji meji mrakobnosti, jo vse, kar jo še dopolni in ji da presežno moč, povzdigne na raven, kamor ne moremo več za njo, in jo tako čezmerno preveliča; nič čudnega torej, da je tam ne moremo več ugledati kot svoje.

Ko se zgodi nesreča, ki je bila napovedana, jo prenesemo desetkrat, stokrat teže kot tisto, ki je nismo pričakovali. Ves čas, ko smo se je bali, smo jo doživljali vnaprej, in ko izbruhne, se minule bolečine združijo s sedanjimi v gmoto, ki je neznosno težka.

Očitno je, da je bil Bog rešitev in da ne bomo nikdar našli še kakšne tako zadovoljive.

Brez zadržkov bi lahko občudoval samo človeka, ki bi bil onečaščen – in srečen. Končno nekdo, bi si rekel, ki se požvižga na mnenje soljudi in ki črpa srečo in uteho v samem sebi.

Mož z Rubikona je po Farzalu odpustil preveč ljudem. Tistim njegovim prijateljem, ki so ga izdali in jih je poniževal, ko ni pokazal mrznje do njih, se je zazdela takšna širokosrčnost žaljiva. Počutili so se majčkene in osramočene, in kaznovali so njegovo blagost ali njegov prezir: ni torej hotel popustiti sovraštvu! Ko bi se obnašal kot tiran, bi mu prizanesli. Ampak zamerili so mu, ker si jih ni upal dovolj ustrahovati.

Vse, kar je, prej ali slej prikliče moro. Poskusimo torej iznajti kaj boljšega, kot je bivanje.

Ko je filozofija, ki si je zadala nalogo, da pomete z verovanji, videla, kako zmagovito se širi krščanstvo, se je povezala s poganstvom, saj so se ji zdela njegova praznoverja znosnejša od prevladujočih bedastoč. Ko je predtem napadala bogove in jih izničevala, je mislila, da osvobaja duhove; v resnici jih je predajala novemu suženjstvu, še hujšemu, kot je bilo dotedanje, saj ni imel bog, ki je nadomestil bogove, nobenega posebnega razumevanja za strpnost in za ironijo.

Filozofija, bo kdo ugovarjal, ni kriva, da je prišel ta bog; ni ga ona svetovala. To je res, a morala bi se zavedati, da se bogov ne odpravlja

nekaznovano, saj bodo prišli na njihovo mesto drugi, in da ne bo ob zamenjavi ničesar pridobila.

Fanatizem je smrt za pogovor. S kandidatom za mučenca se ne da pomenkovati. Kaj reči nekomu, ki noče upoštevati vaših dokazov in ki bi raje umrl kot popustil, kadar se ne uklonimo njegovim? Laže je z amaterji in s sofisti; ti vsaj sprejmejo vse dokaze ...

Po zelo nezmerni moči sega, kdor komu pove, kaj misli o njem ali o njegovem početju. Odkritost ni združljiva z rahločutnostjo, tudi z zahtevo po etičnosti ne.

O naših vrlinah najraje podvomijo naši najbližji. Pravilo je vsesplošno, tudi Buda se mu ni izmaknil: najbolj besno ga je napadal neki njegov bratranec, in šele potem Mara, hudobec.

Za nemirneža ni razlike med uspehom in polomom, na oba se odzove enako. Oba ga enako zmedeta.

Kadar si malček poočitam, da nič ne delam, si rečem, da bi bil lahko mrtev in bi torej delal še manj ...

Raje v kanalu kot na piedestalu.

Ko začnem naštevati tolikšne prednosti večne mogočnosti, težko pridem k sebi od začudenja, kako je sploh lahko prišlo do živega bitja.

Bivanje=Muka. Enačba se mi zdi samoumevna. A za nekega mojega prijatelja to ni. Kako naj mu dokažem? Ne morem mu *posoditi* svojih občutij, a samo ta bi ga lahko prepričala, mu navrgla tisti dodatek ne-bitja, ki ga že dolgo nestrpno zahteva.

Stvari vidimo črne zato, ker jih tehtamo v temi in so misli zvečine sadovi čutja, ki izhajajo iz mraka. Ne morejo se privaditi na življenje, saj niso bile mišljene *z ozirom* na življenje. Duha niti ne prešinejo posledice, ki bi jih lahko imele. Smo zunaj vsakršnih človeških preračunavanj, onkraj

misli o odrešenju ali pogubi, o bivanju ali nebivanju, smo v območju tišine, ki je višja oblika praznine.

Razžalitev rojstva, ki še ni prebavljena.

Se izčrpavati v pogovorih kot božjastnik med svojimi napadi.

Daleč najboljše sredstvo, da premagamo razburjenost ali odženemo nemir, je, da si predstavljamo svoj lastni pogreb. Učinkovita metoda, dosegljiva vsem. Da je ne bi morali čez dan uporabljati prevečkrat, je priporočljivo, da okusimo njeno dobrodejnost, takoj ko se prebudimo. Ali pa da se zatečemo k nji samo v izjemnih trenutkih, kot je počel papež Inocent IX., ki se je dal upodobiti na smrtni postelji in je pogledal sliko, kadar je moral sprejeti kako pomembno odločitev.

Ni zanikovalca, ki ne bi občutil žeje po kakšnem katastrofičnem *da*.

Lahko smo prepričani, da ne bo človek nikoli dosegel globin, primerljivih s tistimi, ki jih je spoznal, ko se je dolga stoletja sebično pogovarjal s *svojim* Bogom.

Nobenega hipa, ko ne bi bil zunaj veselja!

... Komajda sem se zasmilil samemu sebi in pojadikoval nad svojo sirotno usodo, že sem opazil, da so besede, s katerimi sem opisal svojo nesrečo, natančno tiste, ki označujejo prvo posameznost "najvišjega bitja".

Aristotel, Tomaž Akvinski, Hegel – trije zaslužnjevanci duha. Najhujša oblika despotizma je sistem, v filozofiji in vsepovsod.

Bog je tisto, kar preživi očitnost, da ni vredno misliti o ničemer.

Ko sem bil mlad, sem si od vsega najraje delal sovražnike. Ko si zdaj kakšnega nakopljem, takoj pomislim na to, kako bi se pobotal in se mi ne bi bilo treba več ukvarjati z njim. Imeti sovražnike je velika odgovornost. Moje breme mi zadostuje, ne morem več tovoriti še teže drugih.

Radost je svetloba, ki samo sebe neumorno požira; radost je sonce *na svojem začetku*.

Claudel je nekaj dni pred smrtjo opomnil, da Boga ne smemo imenovati neskončnega, temveč nepresahljivega. Kot da ne bi bilo to isto, ali skoraj isto. Ne glede na to pa sta želja po natančnosti in besedna tankovestnost v trenutku, ko je zapisal, da se njegov "zakup" življenja izteka, bolj vznemirljivi kot kakšno "vzvišeno" dejanje ali beseda.

Nenavadnost ni merilo. Paganini je bolj presenetljiv in nepredvidljiv kot Bach.

Vsak dan bi si morali ponoviti: eden tistih sem, ki se v milijardah vlačijo po zemeljskem površju. Eden tistih, in nič več. Ta plehkost upravičuje vsakršen sklep, kakršno koli obnašanje ali dejanje: razvrat, čistost, samomor, delo, zločin, lenobo ali upornost.

... Iz tega sledi, da ima vsakdo prav, ko počne, kar počne.

Cincum. Ta smešna beseda označuje zelo pomembno kabalistično načelo. Da bi svet lahko nastal, je Bog, ki je bil vse in povsod, privolil, da se skrči in pusti nekaj praznega prostora, ki ga ne bo naseljeval; v tej "luknji" se je namestil svet.

Tako torej zavzemamo košček pustote, ki nam ga je dodelil iz usmiljenja ali iz muhavosti. Zato, da smo, se je uskočil in omejil svojo oblast. Smo plod njegovega prostovoljnega zmanjšanja, njegovega izbrisa, njegove delne odsotnosti. V svoji norosti se je torej za nas okrnil. Zakaj ni ohranil razsodnosti in dobrega okusa in ostal *cel*!

V *Evangeliju po Egipčanih* pravi Jezus: "Dokler bodo ženske rojevale, bodo ljudje žrtvovani smrti.". In pove še natančneje: "Prišel sem, da bi razdejal delo žensk."

Kadar prebiramo skrajnje gnostične resnice, nas poprime želja, da bi šli, če je le mogoče, še dlje; da bi izrekli nekaj, kar še ni bilo povedano in ob čemer bi zgodovina okamenela ali se sesula v prah, nekaj, kar bi bilo podobno kozmičnemu neronizmu, blazno prav tako kot snov.

Izraziti obsedenost pomeni, da jo vržemo iz sebe, jo odpodimo, izženemo iz sebe. Obsedenosti so *demoni* brezvernega sveta.

Človek privoli v smrt, ne pa v uro svoje lastne smrti. Umreti kadar koli, samo takrat ne, ko je treba!

Občutek popolnega poroga prepodi takoj, ko stopimo na pokopališče, vsakršno metafizično pomisel. Tisti, ki povsod iščejo "skrivnostnost", ne pridejo neogibno do bistva stvari. "Skrivnostnost", pa tudi "absolutno" sta ponajvečkrat nehotena trzljaja duha. Besedi bi smeli uporabljati samo takrat, kadar ne gre drugače, v zares brezupnih primerih.

Kadar pregledujem svoje načrte, ki so to ostali, in tiste, ki sem jih uresničil, imam dosti razlogov za obžalovanje, da le-ti niso doživeli usode prvih.

"Tisti, ki je nagnjen k razvratu, je sočuten in dobrosrčen; tisti, ki so nagnjeni k čistosti, to niso." (Sveti Janez Klimak)

Da je lahko kdo tako natančno in odločno razkril ne laži, temveč bistvo krščanske in vsakršne morale, je moral biti nič več in nič manj kot svetnik.

Brez strahu sprejemamo misel o nepretrganem spancu, zato pa ob *večni* budnosti (in nesmrtnost, če bi jo lahko pojмили, bi bila prav to) vztrepetamo od groze.

Nezavedno je domovina; zavedno je izgnanstvo.

Vsak globok vtis je nasladen ali zločest, ali oboje hkrati.

Nihče ni bil bolj kot jaz prepričan o ničevosti vsega in nihče ni jemal tako za tragično tolikerih ničevosti.

Iši, ameriški indijane, zadnji svojega rodu, se je dolga leta skrival pred belci, a nekega dne se je v hudi stiski prostovoljno predal iztrebljevalcem svojih bližnjih. Bil je prepričan, da ga čaka enaka usoda. Slovesno so ga sprejeli. Ni imel potomstva, bil je resnično zadnji.

Lahko si predstavljamo, ko bo človeštvo enkrat propadlo, ali preprosto ugasnilo, edinega preživelca, kako blodi po zemlji in se niti nima *komu* predati ...

V svoji najgloblji notrini bi se človek rad spet sešel z usodo, kakršno je imel *pred* zavestjo. Zgodovina je samo ovinek, po katerem je krenil, da bi do tega prišel.

Samo nekaj je pomembno: naučiti se biti izgubar.

Vsak pojav je degradirana oblika drugega, bolj vseobsežnega pojava: čas je pogrešek večnosti, zgodovina pogrešek časa; življenje pogrešek snovi.

Kaj je torej normalno, kaj je zdravo? Večnost? Tudi ona je samo slabost Boga.

XII.

Doumeti in še ostati živ – ni bolj nemogočega položaja.

Če nepristransko premerimo delež trajanja, ki je dodeljen vsakomur, se zazdi enako zadovoljiv ali enako smešno ničev, pa naj se razteza čez en dan ali čez eno stoletje.

"Moj čas je minil." Nobenega stavka ni mogoče izgovoriti bolj upravičeno v katerem koli trenutku življenja, s prvim vred.

Smrt je zavetnica tistih, ki so imeli občutek in dar za polom, plačilo za tiste, ki niso uspeli, ki niso želeli uspeti ... Da jim prav in je njihovo zmagoslavje. Za one druge pa, ki so se naprezali za uspehi in ki so jih dosegli, kakšen preklic, kakšna klofuta!

Po petnajstih letih popolne samote je neki egiptovski menih dobil od sorodnikov in prijateljev pravcat sveženj pisem. Ni jih odprl; zalučal jih je v ogenj, da bi pobegnil pred napadom spominov. S sabo in s svojimi mislimi ne moremo biti izmirjeni, če dopustimo, da se odsotneži vračajo

in razgrajajo. *Pustota* ni predvsem novo življenje, ampak smrt preteklosti: končno smo ušli iz svoje lastne zgodbe. Nič manj kot v davnih časih pripovedujejo dandanes pisma, ki jih pišemo, in ona, ki jih dobivamo, o tem, da smo priklenjeni, da nismo potrgali nobene vezi, da smo le sužnji in da si to zaslužimo.

Še malo potrpljenja in že bo tu čas, ko ne bo več nič mogoče, ko ne bo moglo človeštvo, stisnjeno samo vase, napraviti v nobeno smer nikakršnega koraka.

V glavnih obrisih si sicer lahko predstavljamo ta edinstveni prizor, a radi bi še *nadrobno* ... In vsemu navkljub se zbojimo, da nas ne bo na slavlju, saj nismo več zadosti mladi, da bi nam bila dana ta priložnost.

Naj besedo *biti*, na pogled tako bogato, vabljivo in polno pomena, izusti špecerist ali filozof, v nobenem primeru nič ne pomeni. Neverjetno je, da jo lahko razumen človek uporablja, kadar koli se mu zahoče.

Sredi noči sem hodil gor in dol po sobi, prepričan, da sem izvoljenec in hudodelec, to je dvakratna ugodnost, samoumljiva tistemu, ki bedi, spotikljiva ali nedoumljiva ujetnikom dnevne logike.

Ni vsakomur dano, da bi imel nesrečno otroštvo. Moje je bilo še dosti več kot srečno. Bilo je *ovenčano*. Ne najdem boljšega pridevnika, da bi označil, kako zmagoslavno je bilo tudi v najhujšem strahu. To ni moglo ostati nekaznovano, to se je moralo plačati.

Pisma Dostojevskega imam tako rad zato, ker je v njih govor le o bolezni in denarju, edinih "žgočih" snoveh. Vse drugo so okraski in puhlice.

Kaže, da bo čez pet tisoč let Anglija popolnoma prekrita z vodo. Če bi bil Anglež, bi se pri tej priči predal.

Vsakdo ima svojo časovno enoto. Za nekoga je dan, teden, mesec ali leto, za drugega desetletje ali stoletje ... Te enote so še po človeški meri in združljive so s kakršnim koli načrtom ali početjem.

Nekateri pa vzamejo za enoto kar čas in se včasih dvignejo nadenj: katero početje in kakšen načrt pa lahko vzamejo resno? Kdor vidi predaleč,

kdor je sodobnik vse prihodnosti, si ne prizadeva več, še premakniti se ne more ...

Misel na preklicljivost vsega me spremlja povsod: ko sem davi oddajal pismo na pošti, sem si rekel, da je naslovljeno *smrtniku*.

Ena sama vseobsegajoča izkušnja, pa naj bo česar koli, in že se ugledate kot preživelec.

Zmerom sem živel z vednostjo o tem, da je živeti nemogoče. A radovednost mi je napravila bivanje znosno: želel sem videti, kako bom prestajal minute, dneve in leta.

Prvi pogoj za svetnika je, da imate radi nadležneže, da prenašate *obiske* ...

Stresati ljudi, jih metati iz spanja, pa čeprav zavedajoč se, da je to zločin in da bi bilo tisočkrat bolje, če bi jih pustili pri miru, saj jim tudi potem, ko so zbudeni, nimamo česa ponuditi ...

Port-Royal. Toliko spopadanj in razdorov sredi tistega zelenja zaradi peščice malopomembnosti! Ko mine nekaj časa, se zazdi vsaka vera poljubna in nerazumljiva, enako kot nasprotna vera, ki je pometla z njo. Ostane samo osuplost, ki jo zbudjata ena in druga.

Siromak, ki *občuti* čas, ki je njegova žrtev in od njega crkava, ki ne zaznava nič drugega in je vsak trenutek čas, pozna tisto, kar naslutita metafizik ali pesnik samo ob hudem polomu ali po čudežu.

To notranje brbotanje, ki ne privede k ničemur in je človek zveden v položaj grotesknega ognjenika.

Vsakokrat, ko me popade bes, se najprej žalostim in se preziram, potem pa si rečem: kakšna sreča, kakšen krompir! Še sem živ, še pripadam tem prikaznim iz mesa in krvi ...

Brzjavki, ki sem jo ravno prejel, ni in ni bilo konca. Vse moje nespodobnosti in prezahtevnosti so bile našteje v njej. Navedena in popisana je bila najmanjša hiba, takšna, ki sem jo sam komaj slutil. Kakšna bistrovidnost, in kolikšna natančnost! Pod neskončno obtožnico nobenega znamenja, nobenega sledu o tem, kdo jo je sestavil. Le kdo bi bil? In čemu ta naglica in ta nenavadni način? So že kdaj komu povedali, kar mu gre, bolj surovo in ujedljivo? Od kod se je vzela ta vsevedni pravičnik, ki si ne upa povedati, kako mu je ime, ta strahopetnež, ki pozna vse moje skrivnosti, ta inkvizitor, ki mi ne upošteva nobene olajševalne okoliščine, še tiste ne, ki jo priznavamo najbolj brezčutnemu krvniku? Tudi jaz sem lahko zablodil, tudi jaz imam pravico do malo prizanesljivosti. Omotica se me loteva pred seznamom mojih napak, duši me, ne morem več prenašati tega spreveda resnic ... Prekleta brzjavka! Raztrgam jo, in se prebudim ...

Neogibno in običajno je, da ima človek svoje mnenje; da je o nečem prepričan, pa ni tako samoumevno. Vedno, kadar srečam koga, ki to je, se vprašam, kakšna pregreha v njegovi pameti in kakšna trčenost sta zaslužni za to. To vprašanje je popolnoma upravičeno, a navada, da si ga zastavljam, mi kazi veselje do pogovora, mi zbuja slabo vest in sam sebi postajam zoprni.

Bil je čas, ko se mi je zdelo pisanje zelo pomembno. Od vseh mojih praznoverij se mi zdi to najbolj sramotno in najmanj razumljivo.

Prevečkrat sem uporabljal besedo *gnus*. A katero drugo naj izberem, da bi označil stanje, ko naveličanost ves čas brzda ogorčenje in narobe?

Ves večer, ko smo ga poskušali označiti, smo uporabljali kopico evfemizmov, ki so omogočali, da glede njega ne izustimo besede *potuhnjenost*. Ni potuhnjen, samo neiskren je, vražje neiskren, in obenem nedolžen, prostodušen, skorajda angelski. Pa si predstavljajte, če si morete, mešanico Aljoše in Smerdjakova.

Kadar kdo ne verjame več sam vase, preneha delovati in se bojevati, in preneha si celo zastavljati vprašanja ali nanje odgovarjati, čeprav bi moral

storiti ravno nasprotno; od trenutka namreč, ko je prost vezi, je zmožen doumeti stvarnost in razložiti, kaj je res in kaj ni. A ko zamre vera v svojo pomembnost ali v svojo usodo, postane človek brezbrizen do vsega, celo do "resnice", pa čeprav ji je bliže kot kdaj.

Nobeno "obdobje" ne bi zdržal v Raju, niti en dan. Kako naj torej razložim domotožje, ki ga imam po njem? Nič si ne razlagam, v meni je od nekdanj, v meni je bilo že pred mano.

Kogar koli lahko kdaj pa kdaj prevzame občutek, da zavzema samo pikico in hip; manj običajno je, če to občutimo dan in noč, uro za uro, in ta izkušnja, to dejstvo, nas vodita proti nirvani ali v sarkazem, ali k obojemu hkrati.

Čeprav sem se zaobljubil, da se ne bom nikoli pregrešil proti sveti jednatosti, sem še zmerom skrivni pomagáč besed; čeprav me tišina mika, si ne upam stopiti vanjo in le tavam po njenem obrobju.

Stopnjo resničnosti kakega verstva bi morali določiti glede na položaj, ki ga odmerja Demonu: čim večjo pomembnost mu pripisuje, tem bolj priča o tem, da jo zanima stvarno, da odklanja praznoverje in laž, da je resna in da ji je več do tega, da ugotavlja, kot da bi bledla in tolažila.

Nič ne zasluži, da bi bilo razdejano, o tem ni dvoma, saj ni nič zaslužilo, da bi bilo narejeno. Tako se odvrnemo od vsega, od prvotnega in od poslednjega, od začetka in od sesutja.

Vemo in čutimo, da je bilo vse povedano in da ni nič več izreči. Manj pa občutimo, da to dejstvo jeziku podeljuje nenavaden, celo vznemirljiv položaj; da ga osvobaja. Besede so naposled odrešene, saj so nehale živeti.

Velikansko dobro in velikansko zlo, ki sta se spočeli iz mojih tuhtanj o usodi mrtvih.

Nedvoumna prednost staranja je v tem, da lahko od blizu opazujemo počasno in zanesljivo propadanje organov: vsi začenjajo odpovedovati,

eni tako, da takoj opazimo, drugi bolj obzirno. Trgajo se od telesa, kot se telo trga od nas; izmika se nam, beži od nas, ne pripada nam več. Prebežnik je, ki ga niti ne moremo obsojati, saj se nikjer ne ustavi in ne gre služiti nikomur.

Kar naprej bi bral o puščavnikih, najraje o tistih, za katere pravijo, da so se "utrudili od iskanja Boga". Očarajo me ti zavoženci Pustote.

Ko bi bil Rimbaud, kdove kako, lahko nadaljeval (kot bi si zamišljali jutro po nepredstavljenem, kakega Nietzscheja, ki je ves dejaven po *Ecce Homo*), bi bil moral nazadnje popustiti, se spametovati, razlagati svoje izbruhe, jih pojasnjevati, pojasniti sebe. Brezbožnost v vsakem primeru; čezmernost zavesti je le oblika skrunitve.

Do kraja sem domislil samo eno stvar, in sicer, da se vse, kar človek napravi, neogibno obrne proti njemu. Misel ni nova, a živel sem jo s tolikšnim prepričanjem in zagrizenostjo, da se fanatizem ali bledež skrijeta pred njima. Ni muke in sramote, ki ju ne bi utrpel zanjo, in zamenjal je ne bi za nobeno drugo resnico, za nobeno drugo razodetje.

Iti še dlje, kot je šel Buda, se dvigniti nad nirvano, se navaditi živeti brez nje ... in da nas nič več ne zaustavlja, niti misel na odrešitev, da jo imamo za preprost postanek, motnjo, mrk ...

Moja šibkost do prekletih dinastij, do propadajočih cesarstev, do Montezum vseh časov, do tistih, ki verjamejo v znamenja, do razklancev in preganjancev, do zastrupljencev z neogibnim, do ogroženih, najedenih, do vseh, ki čakajo svojega krvnika ...

Ne da bi se ustavil, grem mimo groba tistega kritika, ki je povedal marsikatero žolčno na moj račun. Tudi pred grobom tistega pesnika, ki je še zaživa premišljal le o svojem dokončnem razpadu, ne zastanem. Druga imena hodijo z mano, imena od drugod, povezana z neusmiljenim in pomirjujočim naukom, s predstavo, ki učinkovito prežene iz duha vse obsedenosti, tudi najbolj mrakobne. *Nagarjuna, Candrakirti, Santideva* – bojevalci brez primere, dialektiki, obsedeni z zveličanjem, rokohitrci

in apostoli Praznine ... zanje, modre med modrimi, je bilo veselje samo beseda ...

Naj jih gledam že toliko jeseni, te liste, ki se jim tako mudi, da bi odpadli, vsakokrat občutim nekakšno presenečenje, v katerem bi besede "zmrazilo me je v hrbtu" daleč prevladale, če se ne bi v zadnjem hipu vmešala še radost, ki ji ne prepoznam izvora.

Napočijo trenutki, ko si lahko za edinega sogovornika predstavljamo Boga, pa naj nam bo kakršna koli vera še tako tuja. Nemogoče ali noro se nam zdi, da bi se obrnili na koga drugega. Skrajnja samota zahteva prav tako skrajno obliko pogovora.

Človek oddaja poseben vonj: od vseh živali samo on smrdi po mrliču.

Čas ni šel nikamor. Jutro se je zdelo daleč in nepredstavljivo. Pa saj nisem čakal jutra, ampak pozabo tega trmastega časa, ki se ni hotel premikati. Srečen, sem si govoril, obsojeni na smrt, ki je na večer pred eksekucijo vsaj lahko gotov, da ga čaka imenitna noč!

Bom še lahko ostal pokonci? Se bom sesul?

Zanimivo občutje, če sploh obstaja, je tisto, ki nam da okusiti božjast.

Kdor koli se preživi, se samega sebe sramuje, ne da bi si priznal in včasih tudi ne da bi to vedel.

Kadar človek preraste obdobje upornosti in še zmerom pobesneva, se mu zdi, da je nekakšen bebast Lucifer.

Kako lahko bi se bilo izmuzniti, če nas ne bi bilo ožigosalo življenje, in kako bi vse šlo kar samo od sebe!

Bolje kot kdor koli znam pri priči odpustiti. Želja, da bi se maščeval, pride šele kasneje, prepozno: ko se je spomin na razžalitev že skoraj zabrisal in je vzgib za dejanje presahnil, mi preostane samo še, da obžalujem svojo "dobročudnost".

Samo če se kar naprej dotikamo smrti, lahko zapazimo, na kakšni nespametnosti je utemeljeno vsako bivanje.

Na koncu koncev je popolnoma vseeno, ali smo sploh kaj, pa tudi če smo Bog. Z malčkom vztrajnosti bi lahko o tem prepričali skoraj vse ljudi. Ampak kako je potemtakem mogoče, da si vsakdo prizadeva za presežek bivanja in da ni nikogar, ki bi se pomujal in se spustil, potonil v popolno malobrižnost?

Med nekaterimi ljudstvi je zelo razširjeno verovanje, da govorijo mrtvi isti jezik kot živi, a s to razliko, da dobijo pri njih besede drugačen pomen, kot so ga imele: veliko pomeni majhno, bližnje oddaljeno, črno belo ...

Da bi torej umreti pomenilo samo to? Vsekakor pa ta popolni obrat jezika bolje kot katera koli pogrebna izmišljiva priča o tem, kaj je na smrti nenavadnega in presenetljivega.

Verjeti v prihodnost človeštva, zakaj pa ne, a kako naj se nam to posreči, ko pa smo kljub vsemu še čisto pri močeh? Popolnoma bi nam morale poiti, in še več!

Misel, ki ni naskrivaj zaznamovana z usodnostjo, je zamenljiva in ne velja nič; je samo misel ...

Ko je Nietzsche v Turinu obolel, je kar naprej hodil k zrcalu, se pogledal vanj, se odvrnil in spet pogledal. Na vlaku, s katerim se je peljal v Basel, je vztrajno zahteval edinole ogledalo. Ni več vedel, kdo je, iskal se je, in da bi se našel, mu je preostalo, njemu, ki je tako krčevito branil svojo istost in bil tako poln sebe, samo še najbolj nespodobno in bedno zavetišče.

Nikogar ne poznam, ki bi bil bolj nekoristen in neporaben, kot sem jaz. To dejstvo moram preprosto sprejeti in se še malo ne kititi z njim. Dokler ne bo tako, mi ne bo zavest o moji neuporabnosti prav nič koristila.

Kakor koli moraste naj bodo sanje, človek v njih igra neko vlogo, glavno ali stransko. Za nimaniče je noč zmagoslaven čas. Če ne bi bilo hudih sanj, bi se revolucije kar vrstile.

Groza pred prihodnostjo je zmerom cepljena na željo, da bi občutili to grozo.

Na lepem sem se znašel sam pred ... Tisti popoldan svojega otroštva sem zaznal, da se je ravno kar zgodilo nekaj zelo pomembnega. Bilo je moje prvo prebujenje, prvi namig, prvi naznanjevalec zavesti. Dotlej sem bil samo *bitje*. Poslej sem bil več in manj kot to. Vsak *jaz* se začne z razpoklino in z razodetjem.

Rojstvo in veriga sta sinonima. Ugledati dan, ugledati okove ...

Ko rečemo: "Vse je slepilo," se podvržemo slepilu in mu priznamo visoko, nemara najvišjo stopnjo resničnosti; v nasprotnem primeru bi mu skušali vzeti veljavo. Kaj storiti? Najbolje je, da nehamo govoriti o njem in ga obtoževati, da ne mislimo nanj, ki s tem gospodari nad nami. Spona je celó ideja, ki izključuje vse druge.

Če bi mogli spati štiriindvajset ur na dan, bi se hitro znašli v prvobitnem mrtvilu, v blaženosti brezgrajne odrevenelosti izpred Geneze – to je sen vsakršne zavesti, ki je izčrpana od same sebe.

Ne biti rojen je nespodbitno najboljšo pravilo, kar jih je. Žal ni dosegljivo nikomur.

Nobeden ni bolj kot jaz ljubil tega sveta, a ko bi mi ga bili, še otroku, ponudili na pladnju, bi zakričal: "Prepozno, prepozno!"

"Kaj vam je, ampak kaj neki vam je?" – Nič mi ni, čisto nič, samo skočil sem ven iz svoje usode in zdaj ne vem več, kam naj se obrnem, kam naj stečem ...

(1973)